

Õiguskantsler

Elmar Vaher
peadirektor
Politsei- ja Piirivalveamet
ppa@politsei.ee

Teie 09.06.2020 nr 1.2-5/18-2

Meie 01.07.2020 nr 7-4/191757/2003809

Mittetoimiva ID-kaardi väljavahetamine

Austatud Elmar Vaher

Saatsin Teile 26.05.2020 [soovituse](#), milles palusin inimeste põhiõiguste ja vabaduste tagamiseks muuta mittetoimiva ID-kaardi väljavahetamise tingimusi. Kahjuks teatas Teie esindaja, et Politsei- ja Piirivalveamet (PPA) ei kavatse soovitud järgida.

Probleem seisneb selles, et PPA peab võimalikuks teha ID-kaardile garantii korras ekspertiisi üksnes juhul, kui inimene ei taotle enne ekspertiisi tulemuste selgumist uut dokumenti. Samuti ei hüvita PPA uue ID-kaardi taotlemisel tasutud riigilõivu, kui inimene taotleb uut ID-kaarti enne ekspertiisi tulemuste selgumist, sõltumata sellest, et vea eest on vastutav riik.

Selgitan veel kord, et ID-kaart on inimesele kõige olulisem dokument. See on ainus kohustuslik isikut tõendav dokument, mis võimaldab kasutada ka riiklikke e-teenuseid. Tänapäeval on digi-ID hädavajalik paljude toimingute tegemiseks. Riik ise suunab inimesi rohkem kasutama elektroonilisi kanaleid. Seetõttu ei või nõuda, et inimene peab ootama kuni kuu aega (või nagu avaldajale teatati, isegi kuni kaks kuud), selleks et riik saaks välja selgitada põhjuse, miks ID-kaart ei tööta, ning väljastada uue ID-kaardi. Tuletan meelde, et ekspertiisi tegemiseks tuleb dokument anda PPA-le ning seda ei saa kasutada ka tavapärase isikut tõendava dokumendina.

Mõnele puudega inimesele annab ID-kaardi abil e-teenuste kasutamine ainsa võimaluse aktiivselt ühiskonnaelus osaleda. Tuletan meelde juhtumit, kui koos lahendasime ühe liikumisvõimetu noormehe muret, kes pärast ID-kaardi paroolide lukustumist oli sunnitud loobuma sisseharjunud aktiivsest eluviisist. Ligipääsmatuks muutusid pank, e-poed jm e-teenused, kadus võimalus ennast autentida, teha tehinguid (anda digiallkirja).

Teie esindaja soovitas oma vastuskirjas, et inimene võiks kasutada alternatiivseid vahendeid, näiteks mobiil-ID-d või Smart-ID-d. Kahjuks ei ole inimestel alati nutitelefoni kasutamise võimalust. Puude tõttu ei pruugi alternatiivsete vahendite kasutamine olla ka võimalik. Samuti ei ole inimene kohustatud omandama muid elektroonilist isikutuvastamist võimaldavaid vahendeid.

Õiguskantsleri poole pöördunud inimese ID-kaart lakkas ekspertiisi tulemuste kohaselt töötamast, sest inimene kasutas sellist ID-kaardi lugejat, mis ei ole ametlikult toetatud. Sellisel juhul võib ID-kaardi elektrooniline osa lukustuda. Riik ei ole inimesi teavitanud, et selline oht võib tekkida tarkvaralahendustest põhjustatud vea tõttu. Kuigi viitasite, et ID-kaardi kiibi tehnilise lahenduse

Õiguskantsleri Kantsleile

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

eest vastutab Riigi Infosüsteemi Amet, väljastab dokumendi inimesele PPA. Niisiis saab PPA inimesi riskidest teavitada. Riik on sellest tehnilisest probleemist teadlik juba vähemalt 2019. aasta kevadest alates, kuid probleem on seni lahendamata.

Kirjeldatud juhtumil on kannatajaks raske puudega inimene, kes elatub pensionist ja kellel on ID-kaarti vaja muu hulgas apteegist ravimite ostmiseks. Ta ei rikkunud ID-kaarti teadlikult. Vea põhjustas tehniline lahendus. Kuna inimene ei saanud olla kuni kaks kuud ilma isikut tõendava dokumendita, taotles ta uut dokumenti ja maksis riigilõivu. Raske puudega inimestel on dokumentide taotlemisel küll väiksem riigilõiv, kuid ka see summa (kas 10 või 7 eurot sõltuvalt taotlemise kanalist) võib olla oluline osa inimese sissetulekust.

PPA esindaja ei osanud täpselt öelda, kui tihti selliseid juhtumeid ette on tulnud. Ometi on lubamatu, et keegi sellisesse keerulisse olukorda pannakse.

Hea halduse põhimõtte tagamiseks soovitan PPA-l kaaluda võimalust mitte küsida uut ID-kaarti taotlevalt inimeselt riigilõivu, kui esmase kontrolli tulemusena on tuvastatud, et inimene pole ID-kaarti kahjustanud tahtlikult, vaid viga on tõenäoliselt tingitud tarkvaralahendusest. Samuti palusin avaldajale hüvitada uue ID-kaardi taotlemisel makstud riigilõiv.

Telefonivestluses väljendas PPA ametnik valmisolekut vaadata üle PPA-s kehtestatud eeskirjad, mis puudutavad mittetoimiva ID-kaardi väljavahetamist. Palun seda teha. Kordan ka soovitus tagastada inimesele uue ID-kaardi taotlemisel tasutud riigilõiv. Riik peab kahju hüvitama riigivastutuse seaduse alusel. Teisalt näitab haldusorgani tegevus ka seda, kuidas riik kohtleb inimesi: inimesele tekitatud kahju peab haldusorgan ise hüvitama, mitte sundima inimest pöörduma kohtusse.

Palun teatage 30. juuliks 2020, kuidas olete soovitus järginud.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Riigi Infosüsteemi Amet

Küllli Taro 693 8441
Kylli.Taro@oiguskantsler.ee

Kristiina Albi 693 8412
Kristiina.Albi@oiguskantsler.ee

Juta Saarevet 693 8446
Juta.Saarevet@oiguskantsler.ee